

We weten (te) weinig

Hoe kunnen we de zee beteugelen waarover we nog zo weinig weten? Twee Leidse wetenschappers die op één dag promoveerden, beantwoorden die vraag op hun eigen manier. 'Als wij niet kiezen, doet het klimaat dat'

8

Beter (leren) slapen Studenten slapen slechter dan leeftijdsgenoten en dat kan tot psychische problemen leiden, blijkt uit onderzoek van gezondheidswetenschapper Laura Pape. 'Met veertien huisgenoten is er altijd iets gaande en wil je niets missen'

6

Gezocht: vriendschap Speeddaten om met het taboe af te rekenen

LITERAIR TALENT OPGELET

Wedstrijd Schrijf een kerstverhaal en win **€250** aan boekenbonnen!

Meedoen? Kijk op
www.mareonline.nl

Problemen met Bas InSite zijn onze ‘eigen schuld’

De aanhoudende problemen met administratieprogramma Bas InSite zijn niet te wijten aan softwareontwikkelaar AFAS, maar aan de universiteit zelf, aldus het college van bestuur. ‘We hebben heel veel te leren.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Al sinds de invoering begin dit jaar van het administratieprogramma Bas InSite van softwareontwikkelaar AFAS zijn er problemen over de hele breedte van de universiteit. Zo verdwenen ‘declaraties in zwarte gaten’ en vielen er medewerkers uit.

Onlangs stuurde het bestuur van de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen een brand-brief aan het college van bestuur. Daarin stond dat de problemen ertoe leidden dat facturen niet worden betaald, waardoor leveringen worden stopgezet en fouten in de administratie zich ophopen. Voor het controleren van een relatief eenvoudig project zijn volgens het faculteitsbestuur momenteel vier medewerkers twintig uur bezig, waar vroeger één persoon daarvoor minder tijd nodig had.

Maandag bleek tijdens de universiteitsraad dat de tussentijdse universitaire rapportage niet kon worden besproken omdat niet alle financiële data konden worden aangeleverd dankzij de problemen.

Genoeg reden voor de raad om vragen te stellen over de huidige stand van zaken. Timothy de Zeeuw (LAG) zei dat de systemen nog steeds ‘minder goed werken dan we zouden willen’ en dat ‘veel medewerkers nog steeds heel hard werken om alles werkend te krijgen’. Hij wilde van het college weten in hoeverre softwareontwikkelaar AFAS betrokken is bij de verbetering van het proces.

Bas InSite ‘is het product’, reageerde vicevoorzitter Timo Kos. ‘We hebben een partner gevonden die het heeft geïmplementeerd, en die hebben geleverd wat wij hen hebben gevraagd op basis van technische specificaties die wij hebben opgesteld.’

Volgens Kos is er dan ook geen sprake van ‘een falen van het bedrijf AFAS of onze implementatiepartner’, maar zit ‘een heleboel aan onze eigen kant: hoe wij hebben gekozen het in te richten met te weinig expertise van de werkvloer’. Hij vervolgde: ‘Wij hebben op dit moment geen reden om AFAS of onze implementatiepartner iets te verwijten, we hebben wel zelf heel veel te leren over hoe we hebben gekozen dit in te richten. Meer harmonisatie had dingen kunnen voorkomen.’

Kos stelde dat het programma technisch functioneert. ‘Het doet alles wat we vragen, alleen niet overall werkt het even praktisch, fijn, gebruiksvriendelijk en efficiënt. En het kost nog steeds veel meer energie en tijd dan we zouden willen.’ Voor de vele ‘restpunten’ die nog moeten worden opgelost, komt een zogenaamd ‘verbeterprogramma’.

Ook zei hij dat er een uitgebreide evaluatie komt over de implementatie en bestuurlijke besluitvorming.

Raadslid Johan Verweij (FNV): ‘Als het stof is neergedaald, neem dan ook in de evaluatie mee dat er vanuit meerdere faculteiten is gewaarschuwd voor problemen en dat er te weinig van tevoren is getest. Het gaat me niet om het aanwijzen van schulden, maar dat erbij wordt stilgestaan wat we met die geluiden doen en dat je ervan leert.’ Kos erkende dat ‘de manier waarop de testen waren ingepland achteraf niet handig was’. Ook zei hij dat uit een eerdere evaluatie blijkt dat veel dingen niet goed zijn gegaan in de voorbereiding en dat er niet genoeg is geluisterd naar de zorgen vanuit de medewerkers. Het college komt op het onderwerp terug als een uitgebreide evaluatie heeft plaatsgevonden.

Waarom weert Nijmegen de extreemrechtse GNSV wél?

Het college van bestuur wil geen haast maken met het weren van de extreemrechtse Groot-Nederlandse Studentenvereniging (GNSV). Er moeten eerst heldere richtlijnen komen. ‘Anders krijg je dat als een boemerang terug in je gezicht.’

DOOR VINCENT BONGERS

In september publiceerden de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Nationaal Coördinator Terrorisme-bestrijding en Veiligheid (NCTV) een rapport waarin de GNSV de kwalificatie extreemrechts krijgt. De veiligheidsdiensten waarschuwden ook dat universiteiten de vereniging

normaliseren door ze te laten deelnemen aan universitaire activiteiten. De GNSV stond de afgelopen jaren op de infomarket tijdens de El Cid. Tegen deze deelname kwamen protesten en de medezeggenschap riep het college op de vereniging te weren. Ook de Leidse gemeenteraad zou graag zien dat de universiteit de organisatie uitsluit. Het college van bestuur wil de vereniging tot nog toe niet uitsluiten omdat daarvoor geen juridische grond zou zijn. Wel beloofde het college de richtlijnen voor deelname aan de markt mogelijk te herzien. De Radboud Universiteit Nijmegen besloot naar aanleiding van het recente rapport van de veiligheidsdiensten wel meteen om de GNSV niet langer toe te laten tot activiteiten. Leiden volgt dat besluit niet.

Tolga Güneri van personeelspartij FNV wilde maandag tijdens de universiteitsraad weten of het rapport van de AIVD en de NCTV ‘impact heeft gehad’ op de besluitvorming rond de GNSV. ‘Zeker omdat het Radboud vervolgens heeft besloten om de vereniging te weren’, zei Güneri. ‘Het rapport was toch een hint, hint, nudge, nudge aan het adres van universiteitsbesturen.’

‘We zijn de richtlijnen voor de deelname aan de infomarkt opnieuw aan het bestuderen’, reageerde rector Sarah de Rijcke. Het rapport speelt daar ook een rol in. ‘We zijn versneld aan het kijken naar de risico’s die zijn aangegeven door de veiligheidsdiensten.’ Het college wil echter niet alleen deelname aan de markt onder de loep nemen. ‘We hebben de afdeling studenten- en onderwijszaken gevraagd om onderzoek te doen naar de regels en procedures rond organisaties en verenigingen. Waar moeten die allemaal aan voldoen om universitaire faciliteiten te mogen gebruiken?’

De Rijcke beloofde dat herzieningen en regels ruim voor de aankomende El Cid worden geïmplementeerd. Güneri vroeg waarom Leiden langzamer handelt dan Nijmegen. ‘Waarom durven zij het wel aan om de GNSV te weren?’ De Rijcke: ‘Dat verhaal daar ligt complexer, maar laten we het niet over het Radboud hebben. We beperken ons tot Leiden.’ Vice-collegevoorzitter Timo Kos vulde aan: ‘Wat er in de media staat, is iets anders dan het besluitproces van het Radboud.’ Een woordvoerder van de Radboud Universiteit laat desgevraagd aan Mare weten dat het

rapport wel degelijk de reden is dat de GNSV voortaan wordt geweerd. Gerrit Schaafsma van personeelspartij LAG wilde dat het college stevig stelling nam tegen de vereniging: ‘Is het college in principe van plan om organisaties als GNSV te weigeren? Kunnen we daar een helder antwoord op krijgen?’ De Rijcke: ‘Met die uitspraak moeten we nog even wachten.’

Kos: ‘De intentie begrijpen we heel goed. Alleen als je zo’n uitspraak doet en de grondslag ontbreekt, dan ondergraaf je mogelijk je eigen besluit. Uiteraard wijzen we discriminatie en uitsluiting af. Dat hebben we al meerdere keren duidelijk gemaakt in de raad. Maar de vraag aan ons als bestuur is: kunnen we grondslagen vinden om verenigingen te weren die ook standhouden bij de rechter? Kun je dat niet, dan krijg je dat als boemerang terug in je gezicht.’ ‘Ik vind dat je als universiteit geen neutraal platform kunt zijn’, concludeerde De Rijcke. ‘Er moeten heldere regels en richtlijnen zijn waar de universiteit zich aan moet houden. Vaststellen waar je als organisatie voor staat is soms gekmakend procedureel, en dat is heel vervelend. Maar om een langetermijneffect te bereiken is het nodig.’

Minister en Japanse ambassadeurs proosten op dertig jaar samenwerking

Maandag vierden minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap Rianne Letschert en de Japanse ambassadeurs Hiroshi Kawamura en Rokuichiro Michii dertig jaar aan samenwerking tussen Japan en Nederland op het gebied van wetenschap, technologie en innovatie. In de Oranjerie van de Hortus Botanicus spraken de hoogwaardigheidsbekleders hun dankbaarheid uit voor de hechte band, terwijl glazen prosecco werden uitgedeeld aan de gasten.

In 1996 tekenden de toenmalige premiers Hashimoto Ryutaro en Wim Kok het samenwerkingsverdrag tussen Japan en Nederland. Michii benadrukte in zijn speech dat het nog altijd een belangrijke band is. ‘Zoals we allemaal weten wordt de wereld steeds turbulenter. Daarom is het belangrijk om als gelijkgestemde partners samen te blijven en onze samenwerking verder te onderzoeken. Dit evenement leent zich daar perfect voor, aangezien het verdrag en de daaruit voortgekomen samenwerkingen als een sterke fundering dienen.’

Kawamura sloot zich daarbij aan. ‘Het internationale milieu verandert snel en onzekerheid groeit. Ik hoop dan ook dat deze mijlpaal als springplank werkt voor een sterkere samenwerking voor de jaren die komen.’

In haar toespraak haalde Letschert de geschiedenis van Nederland en Japan aan. ‘Vanaf 1641 had Nederland voor meer dan tweehonderd jaar een unieke positie. We waren het enige land dat handel mocht drijven met Japan via het eiland Dejima. Op die manier vond westerse kennis zijn weg naar Japan. Maar ook andersom: Japanse kennis bereikte Nederland. Ik durf te beweren dat de afgelopen eeuwen die wederzijdse nieuwsgierigheid alleen maar meer is gaan groeien en uiteindelijk heeft geleid tot dit unieke verdrag.’

Na haar toespraak riep ze de twee ambassadeurs terug het podium op om te proosten. ‘Laat ons elkaar blijven inspireren.’

Naderhand konden de bezoekers netwerken, borrelen en verschillende standjes bezoeken, waar wetenschappelijke ontwikkelingen werden getoond die zijn voortgekomen uit het verdrag. vdg

Foto Sander Foederer

Het wordt hoog tijd voor een Hollandse p’yönüjöm (slecht vertaald: gemakswinkel)

De afgelopen zomer was ik met alle gezinsleden in Korea. We verbleven in de wijk waar ik vroeger woonde en waar nu mijn beste Koreaanse vrienden wonen. Tijdens een van de gezamenlijk etentjes stelde een van die vrienden een vraag aan onze jongste zoon, waarop het antwoord zo ontstellend was, dat we het er gisteren, binnen een uur na mijn aankomst in Seoul, weer over hadden. Zijn vraag luidde: wat is je favoriete convenience store (internet leert dat ‘gemakswinkel’ de juiste vertaling is – echter niet in mijn columns)? Het antwoord van mijn zoon (een groot convenience store-fan): er bestaan in Nederland helemaal geen convenience stores. Er viel een verbijsterde stilte.

Er bestaan verschillende ketens convenience stores in Korea – er zijn er ook een paar alweer verdwenen sinds de opkomst van de p’yönüjöm eind jaren tachtig. We hadden het er net met enige nostalgie over, temidden van de voortdurende verbijstering van mijn vriend dat er in Nederland geen convenience stores bestaan.

Een convenience store is geen avondwinkel, geen buurtwinkel, geen mini-supermarkt, geen 24-uurswinkel, geen To Go van Appie, geen shoarmatent of snackbar. Het is inderdaad een winkel die altijd open is, in de buurt en met een beperkt assortiment, en na drinkgelag is het er goed ramyön eten.

Maar het is ook zoveel meer.

Zo zijn de prijzen niet gericht op de ‘niet-prijskritische consument’ die grif zes euro neertelt voor een oude zak chips of vijftien euro voor een fles bocht met de kleur van rode wijn. De prijzen zijn hetzelfde als in de supermarkt. Sterker nog,

als er een ‘1+1’- of ‘2+1’-actie is, dan heb ik proefondervindelijk bevonden dat het fysiek onmogelijk is de convenience store te verlaten zonder de gratis bonus. Je hebt er alles wat je dagelijks nodig hebt, van snacks tot drinken (veel alcohol inderdaad ook), instant eten, gekookte eieren voor de langere treinreis, verse kimpap, gestoomde broodjes, extra batterijen, oplaadkabeltjes, nagelschaartjes, shampoo, en wasmiddelen.

Je kunt er pakketjes ophalen en versturen en van alles regelen. ‘s Ochtends haal je er een kop

‘s middags een sandwich, ‘s

avonds een fles bier met een snack erbij.

Telefoon leeg? Zin in een verse fruitsmoothie? Een bijbaantje nodig, liefst voor die uren als je echt niets anders in je agenda hebt staan? Even een vriendelijk gezicht nodig na een dag thuis hard werken? De p’yönüjöm in het wijkje waar we een paar jaar terug verbleven had een eigenaar die de hele dag platen draaide én verzoeknummers accepteerde.

Het is geen wonder dat de convenience store kan rekenen op unanieme liefde in Zuid-Korea, omdat het helemaal draait om jouw gemak, 24 uur per dag, 7 dagen per week, 52 weken per jaar. Wie wil dat nu niet?

Dus mijn oude vriend heeft volledig gelijk met zijn verbijstering over het ontbreken van de convenience store in Nederland. Natuurlijk, ik kan zo allerlei praktische bezwaren afratelen. Veiligheid, bevoorrading, versheid van de producten, onroerendgoedprijzen, buurtoverlast door nachtelijke bezoekers, het geld dat het kost om werknemers ‘s avonds, ‘s nachts en in de weekenden te laten werken, de vele kartels die normale prijzen in de weg staan, het houdt niet op.

Maar ik kan me niet onttrekken aan de stellige indruk dat het vermogen van een samenleving om een extreem ingewikkeld fenomeen als een convenience store te laten werken een accurate graadmeter is van de mate van de beschaving van een land. Zuid-Korea heeft op het moment van schrijven 54,852 p’yönüjöm – ongeveer een per 1000 inwoners dus. Nederland nul voor zover ik weet.

Hoog tijd om een einde aan de verbijstering van mijn oude vriend te maken.

Raad stemt vice-rectoren definitief weg

De universiteitsraad heeft definitief nee gezegd tegen de komst van twee vice-rectoren. Een deel van raad wil wel meedenken over een betere ondersteuning van het bestuur. 'We zien niet hoe dit gaat functioneren.'

DOOR VINCENT BONGERS

Het college van bestuur wil twee vice-rectoren om hen te ondersteunen bij complexe dossiers. De raad stemde daar maandag definitief niet mee in, bleek tijdens een chaotische raadsvergadering in het Academiegebouw. Buiten was een lawaaidemonstratie van pro-Palestina-activisten die de discussie moeilijk maakte en binnen frustreerde raadslid Jason Hart van de Partij tegen de Student keer op keer de bijeenkomst (zie kader).

Tijdens de vergadering van twee weken geleden werd al duidelijk dat de raad de vice-rectoren niet zag zitten. Collegevoorzitter Luc Sels probeerde maandag de partijen nu alsnog over te halen.

De extra ondersteuning was voor de hele organisatie van 'groot belang', niet alleen voor het bestuur, aldus Sels. 'Het gaat niet om de drie collegeleden aan deze kant van de tafel. We hebben voldoende academische capaciteit nodig voor de toekomst van deze universiteit en daar is het ons om te doen.'

Hij somde vervolgens een aantal interne en externe uitdagingen op. 'Het gaat om een stapeling van heel belangrijke dossiers zoals de herziening van de bekostigingssystematiek, het schrijven van een nieuw strategisch plan, de uitvoering van de Wet internationalisering in balans en de doorontwikkeling van het samenwerkingsverband met TU Delft en Erasmus Rotterdam.' Tegelijkertijd is 'de bestuurlijke capaciteit van de universiteit gekrompen door het voortijdige vertrek van vice-rector Erwin Muller naar de Raad van State'. Met hulp van de vice-rectoren kan de stapel dossiers 'sneller worden afgehandeld'. Muller was gericht op organisatieontwikkeling. De rol van de twee vice-rectoren is heel anders. 'Zij bereiden in opdracht van het college dossiers voor, zodat we meer snelheid kunnen maken. De decanen zijn voorstander van dit model.'

Sels vroeg de raad om 'vertrouwen in het college om de ruimte te krijgen ons optimaal te organiseren'. En dat het toevoegen van twee parttime vice-rectoren, kos-

ten 150.000 euro per jaar, de beste oplossing was om de vele vraagstukken aan te pakken. 'We hopen dat de raad haar standpunt dan ook herziet.'

De raad zag dat ondanks Sels pleidooi niet zitten. 'We zijn tegen het voorstel, maar dat heeft niets te maken met vertrouwen', reageerde Johan Verweij van personeelspartij FNV. 'Je moet ook ergens nee tegen kunnen zeggen.'

'Het gaat inderdaad niet om vertrouwen maar of dit de beste keuze is om het probleem op te lossen', aldus Patrick Klaassen van personeelspartij UV. 'En dat is niet het geval.'

Een meerderheid in de raad vindt namelijk dat de functieomschrijvingen onvoldoende zijn uitgewerkt en is van mening dat veel taken al door directies en expertisecentra kunnen worden uitgevoerd. 'Daar zit al heel veel kennis om de dossiers aan te pakken.'

De zorg is verder dat de vice-rectoren een

extra bestuurlijke laag toevoegen. Dit kan leiden tot onduidelijkheid over verantwoordelijkheden en een grotere kans op misverstanden.

Ook twijfelt de raad over de effectiviteit van de nieuwe functies. De vice-rectoren hebben wel verantwoordelijkheden maar geen eigen bevoegdheden of budgetverantwoordelijkheid. Daardoor blijft hun daadkracht onduidelijk. 'We zien gewoon niet hoe deze constructie in de praktijk goed gaat functioneren', zei Elise Gosse van studentenpartij DSP-SC. 'De rol van de vice-rectoren in de universitaire hiërarchie kan op termijn juist tot problemen leiden.'

Sanne Wille van studentenpartij PBMS zag nog wel ruimte om samen met het college te werken aan het verlichten van de werkdruk van het bestuur. 'Misschien kunnen we daar nog samen uitkomen.' Uiteindelijk stemde een groot deel van de raad tegen de komst van de vice-rectoren.

'Voorzitter, zet hem eruit!'

De universiteitsraadsvergadering in de Faculty Club in het Academiegebouw verliep chaotisch. Buiten het gebouw scan-deerden pro-Palestina-activisten leuzen en ramden ze met deksels op pannen. De raad was er niet in geslaagd om een zaal met microfoons te reserveren waardoor discussies voor raads- en collegeleden moeilijk te volgen waren. Voor de publieke tribune was dat al helemaal ondoenlijk.

Daarnaast had Jason Hart van de Partij tegen de Student besloten om de vergadering te verstieren. Bij aanvang waren de verstorende acties van Hart, die een slecht zittend pak met verfromfaaide das, een zonnebril en een rode pet met daarop de naam van zijn partij droeg, nog te tolereren door de raad. Toen het college van bestuur binnenliep, schoot Hart in de houding en begon het Wilhelmus te zingen. Vervolgens zette hij een tandje bij en liep naar het raam en riep tegen de demonstranten: 'We sturen de ME op jullie af. Julie ondernemen de academische vrijheid.' Universiteitsraadsvoorzitter Linda Rijnveld sommeerde hem rustig te blijven en weer te gaan zitten: 'Jason, nu is het genoeg.'

Hart bleef zich clownesk gedragen, tot grote ergernis van het college en mederaadsleden. Rijnveld gaf Hart een aantal keer een waarschuwing. Hij bleef echter sto-

rend gedrag vertonen, schreeuwde onder meer door de betogen van anderen heen. Symen de Lange van studentenpartij LSP vroeg als eerste aan Rijnveld om Hart in toom te houden of hem er anders uit te gooien. Na de zoveelste provocatie zei raadslid Friso Croon Boucher van ONS tegen de voorzitter: 'Linda, zet hem er gewoon uit.' De Lange viel hem bij: 'We kunnen geen constructief gesprek voeren als iemand de hele tijd theater aan het maken is.'

Hart kreeg vervolgens inderdaad van Rijnveld te horen dat hij moest vertrekken. Hij bleef echter zitten. 'Ik ga Ferd Grapperhaus bellen', zei hij over de voorzitter van de Raad van Toezicht. 'Ga gewoon weg', reageerde Croon Boucher. 'Anders halen we de beveiliging erbij.'

De vergadering werd geschorst om een plan te bedenken om Hart te verwijderen. Een beveiliging slaagde er niet in om hem zover te krijgen om te vertrekken. Hem door de beveiliging fysiek uit het gebouw te laten gooien, zou lastig zijn. Wellicht was politie-inzet nodig.

Uiteindelijk verhuisde de vergadering naar het Bestuursbureau aan de andere kant van het Rapenburg en Hart werd daar door beveiligers de toegang tot dat gebouw ontzegd, waardoor de discussie in alle rust kon worden afgerond.

Ik heb eigenlijk alles, behalve vrienden

Daten voor een nieuwe liefde is doodnormaal, maar toegeven dat je op zoek bent naar vriendschap ligt een stuk gevoeliger. Deelnemers aan een zogeheten *friends speeddate* proberen dat taboe te slechten. 'Er zijn ook veel studenten eenzaam.'

DOOR ELINE DIRVEN
FOTO'S TACO VAN DER EB

'Dit is zó uit mijn comfortzone.' Een Poolse vrouw stapt op vrijdagavond Tables and Chairs aan de Breestraat binnen. Buiten komt de regen met bakken uit de lucht. Binnen wacht een avond vol ontmoetingen met wildvreemden. 'Doe maar een wit wijntje!' Verspreid over de avond druppelen Leidenaren tussen de twintig en vijftigertig binnen. Allemaal hopen ze iemand te ontmoeten met wie het klikt. Bij de ingang staat organisator Linde Teunissen (26) uit Hengelo klaar om iedereen op te vangen. 'Hai!', begroet ze elke natgere-

'Ik heb gewoon niemand die ik kan bellen voor een kop koffie of een glas wijn'

gende bezoeker. 'Ik ben Linde, wat leuk dat je er bent!' Zij is de organisator van deze zogeheten friends speeddate. 'Het gaat erom dat mensen hier op een laagdrempelige manier een vriend of vriendin kunnen vinden', vertelt ze. 'In plaats van daten om een liefde te vinden, daten om een vriendschap te sluiten. Ik vond het raar dat er niet al zo iets bestond.' Openlijk een geliefde zoeken is tegenwoordig heel normaal, maar toegeven dat je nieuwe vrienden zoekt, blijkt een stuk gecompliceerder. Volgens Teunissen rust er nog altijd een taboe op eenzaamheid. Dat blijkt ook vanavond: de deelnemers vertellen graag hun verhaal, maar liever niet met naam en toenaam. De Poolse vrouw met het witte wijntje weet hoe lastig het is om ergens opnieuw een vriendenkring op te bouwen. Rond 2011 verhuisde ze voor werk naar Leiden. Haar vriendinnen bleven honderden kilometers verderop achter. 'Het is niet dat ik geen vrienden heb', benadrukt ze. 'Ik heb gewoon niet iemand hier in Leiden die ik kan opbellen voor een kop koffie of een glas wijn. En dat is wel eenzaam.' Soms krijgt ze daardoor het gevoel dat iedereen leuke dingen onderneemt, behalve zij. 'De hele

dag kan je scrollen en iedereen post alleen maar het perfecte plaatje.' Paradoxaal genoeg is het juist Instagram dat haar vanavond naar het evenement heeft gebracht. 'Ik vind het spannend, maar heb er heel veel zin in.' Er komen drie jongens binnen. Ze hebben geen kaartje gekocht, maar willen graag meedoen. Teunissen moet ze teleurstellen. 'Vooraf match ik alle kandidaten aan elkaar. Dat doe ik op basis van een vragenlijst die ze invullen nadat ze hun kaartje hebben gekocht.' Twee anderen die wél een kaartje hebben, laten het juist afweten. Het gebeurt vaker dat deelnemers afhaken. 'Er was een meisje dat aangaf dat ze het heel eng vond. Ik stelde haar gerust, maar ze verdween nadat ze naar de wc was gegaan. Later liet ze weten dat ze toch naar huis was gegaan omdat ze het niet trok.'

Ook de organisator zelf is zenuwachtig. Ze organiseert doorgaans evenementen in het oosten van het land. Leiden is haar eerste uitstapje naar de Randstad. 'Ik wil dit vaker doen, want er zijn hier ook veel studenten die eenzaam zijn.' Er zijn zes rondes van tien minuten. 'Iedereen heeft een kaart gekregen waarop staat met wie en aan welke tafel de volgende ontmoeting plaatsvindt. Er hoeven geen stiltes te vallen, want er staan potten met gespreksvragen klaar!' moedigt Teunissen de kandidaten toe. 'Dat heb ik op reis bedacht', legt ze uit. 'Ik was in Guatemala en vroeg aan iedereen die ik ontmoette wat zij een leuke beginvraag van een gesprek vonden.' De eerste stemmen klinken door de ruimte. De helft van de kandidaten grijpt direct naar de vragenpotten, de andere helft probeert op eigen kracht een gesprek te starten. Na tien minuten wordt het rumoer onderbroken.

TING! Als Teunissen haar belletje laat rinkelen, is het tijd om

door te schuiven en krioelen de deelnemers door de ruimte, op zoek naar de volgende gesprekspartner. Na drie rondes intensief speeddaten is het tijd voor pauze. Een vrolijke man, die sinds 2024 in Nederland werkt als civiel ingenieur, loopt naar de bar. 'Ik heb in principe alles', vertelt hij. 'Een baan, vast contract, goed appartement en ik spreek de taal inmiddels vloeiend. Maar ik mis gewoon iemand die ik kan opbellen om te vragen of hij of zij een potje wil tennissen.' Zijn collega's zijn veelal veertig, vijftig of zestig jaar oud. Leeftijdsgenoten ontmoeten blijkt lastiger dan gedacht. 'Ik heb niet het gevoel dat het aan mijn sociale vaardigheden ligt. Soms ga ik naar een kroeg toe en daar praat ik veel met mensen. Maar vervolgens loop je de deur uit en hoor je niks meer. Ik denk dat vanavond hetzelfde gaat gebeuren. Ik heb een leuke avond gehad, maar loop straks hier de deur uit en wat dan?'

Op het idee om een telefoonnummer te vragen, was hij nog niet gekomen. 'Dat ga ik nu wél proberen!' TING! Het belletje rinkelt opnieuw. Met verse drankjes zoekt iedereen wederom nieuwe gesprekspartners. Ook de ingenieur neemt plaats tegenover een andere deelnemer. Tijdens het gesprek pakken ze allebei hun telefoon en typen elkaars namen en nummers in. Glimlachend draait de ingenieur zich om en steekt een duim op. Het is gelukt. Teunissen zegt regelmatig berichten te krijgen van deelnemers die na afloop contact hebben gehouden. Een groep speeddatende jongens ging samen met vakantie. Zelf heeft ze er ook een vriendin aan overgehouden. En deze vrijdag is er nog een succesvolle match. Als om tien uur de zaak moet sluiten, stelt iemand voor om in de kroeg verder te gaan. Een groep van zeven jongens en meiden gaan samen uit en maken ook direct een WhatsApp-groep aan. 'Dat geeft me voldoening', zegt Teunissen met een lach op haar gezicht.

Bij de viering van Leidens Ontzet doen twee studenten een dutje tijdens de herdenkingsdienst in de Pieterskerk

Als je bed je vijand is

Studenten hebben meer last van slaapproblemen dan leeftijdsgenoten, blijkt uit onderzoek van gezondheidswetenschapper Laura Pape, en dat kan tot psychische problemen leiden. Maar gelukkig zijn eenvoudige oplossingen vaak al effectief. ‘Het is lastig om genoeg uren te maken.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO TACO VAN DER EB

Het is kwart over vier in de ochtend. Je ligt al uren wakker, gedachten zijn haast niet te stoppen. Af en toe licht de kamer op door het scherm van een smartphone: toch even Insta, TikTok en Whatsapp checken. Als je uiteindelijk toch wegdrijft richting slaap, komen je lallende huisgenoten thuis. Ze smjten met deuren, muziek knalt uit de boxen. Over een paar uur moet je eigenlijk al opstaan om het college inleiding recht te halen...

Gezondheidswetenschapper Laura Pape deed onderzoek naar slaapproblemen onder studenten. ‘Het is een kwetsbare groep’, vertelt Pape, die onlangs promoveerde. ‘En niet alleen wat betreft slaapproblemen. Psychische aandoeningen, met name stemmingsstoornissen, ontwikkelen zich vaak tussen het veertiende en vijftiende levensjaar. Bij een aantal mentale problemen is er een duidelijke link met slaap. Mensen met insomnie hebben twee tot drie keer zoveel kans om een depressie of een angststoornis te krijgen. Vaak zijn slaapproblemen juist ook weer een symptoom van deze psychische klachten. Het is een samenwerking. Hoe dan ook is het belangrijk om scherp op slaapproblemen te letten, vooral vanuit het oogpunt van preventie.’

Wie vaak wakker ligt, beleeft te weinig remslaap, legt ze uit. ‘*Rapid eye movement* is heel belangrijk voor emotieregulatie: alles wat iemand op een dag meemaakt, wordt verwerkt in die fase. Als je slecht slaapt, kun je minder goed omgaan met emoties. Slaap heeft ook invloed op het leren en op de werking van je geheugen en het aanleren van nieuwe vaardigheden. Tijdens diepe slaap worden nieuwe herinneringen opgeslagen en verankerd, en remslaap helpt om informatie te verwerken en verbanden te leggen.’

Uit Papes proefschrift blijkt dat studenten vaker dan gemiddeld slaapproblemen hebben. Zo’n 70 procent haalt niet de aangeraden acht uur slaap op weekdagen. Insomnie komt bij 18,5 procent van de studenten voor, dat is meer dan twee keer zoveel als bij de gehele populatie van volwassenen. ‘Ik ben zelf gelukkig gezegend met een goede slaap. In mijn studententijd was het desondanks door de voor de hand liggende omgevingsfactoren soms best lastig om genoeg uren te maken.’ Pape woonde in een studentenflat in Uilenstede, een grote campus in Amstelveen. ‘Met veertien huisgenoten was er altijd wel iets gaande. Je hebt natuurlijk toch groepsdruk. Omdat er altijd wel iets leuks aan de hand was, wilde je niets missen.’

Wie vaak wakker ligt, beleeft te weinig remslaap, legt ze uit. ‘*Rapid eye movement* is heel belangrijk voor emotieregulatie: alles wat iemand op een dag meemaakt, wordt verwerkt in die fase. Als je slecht slaapt, kun je minder goed omgaan met emoties. Slaap heeft ook invloed op het leren en op de werking van je geheugen en het aanleren van nieuwe vaardigheden. Tijdens diepe slaap worden nieuwe herinneringen opgeslagen en verankerd, en remslaap helpt om informatie te verwerken en verbanden te leggen.’

Uit Papes proefschrift blijkt dat studenten vaker dan gemiddeld slaapproblemen hebben. Zo’n 70 procent haalt niet de aangeraden acht uur slaap op weekdagen. Insomnie komt bij 18,5 procent van de studenten voor, dat is meer dan twee keer zoveel als bij de gehele populatie van volwassenen. ‘Ik ben zelf gelukkig gezegend met een goede slaap. In mijn studententijd was het desondanks door de voor de hand liggende omgevingsfactoren soms best lastig om genoeg uren te maken.’ Pape woonde in een studentenflat in Uilenstede, een grote campus in Amstelveen. ‘Met veertien huisgenoten was er altijd wel iets gaande. Je hebt natuurlijk toch groepsdruk. Omdat er altijd wel iets leuks aan de hand was, wilde je niets missen.’

‘Hoe meer je er mee bezig bent, des te lastiger het is om in slaap te vallen’

Die wens is bij veel studenten sterker dan de noodzaak om te slapen. ‘Ik kan nog wel een uurtje langer blijven kletsen. Daar hoort vaak ook een biertje of twee of drie bij. Dat is allemaal niet erg positief voor je slaapritme. Tijdens mijn promotietraject begon ik steeds meer op mijn eigen slaap te letten. Die ging toen zelfs een beetje achteruit. Dat is de paradox: hoe meer je ermee bezig bent, des te lastiger is het om in slaap te vallen. Inmiddels gaat het weer goed.’

Studenten hebben voornamelijk last van zeer onregelmatige slaap. Ze gaan, niet heel erg verrassend, vaak veel te laat naar bed en komen in de ochtend moeilijk op gang. ‘Daar raakt je biologische klok van in de war.’ Uit haar onderzoek blijkt ook dat er oplossingen zijn. Pape en haar collega’s onderzochten verschillende behandelingen en brachten de effecten in kaart van SMILE (afkorting voor: *Sleep Mood Intervention: Live Effectively*), een groepstherapie gericht op slaap- en stemmingsklachten.

Het programma van slechts vier weken bestaat uit een combinatie van cognitieve therapie en mindfulness-oefeningen gericht op ontspanning. Ondanks de korte duur gingen de studenten in de SMILE-groep beter slapen dan de controlegroep. Verder bleek dat de studenten het programma trouw bleven. ‘Er was weinig uitval.’

Ze gingen heel erg vooruit in hun slaap, de stemmings- en angstklachten verbeterden echter nauwelijks. ‘Waarom dat laatste zo is, weten we niet. Het kan zijn dat de onderzoeksgroep te klein is om een significant effect aan te tonen, of dat vooruitgang van dat soort problemen pas later plaatsvindt.’

Studenten kunnen ook digitale hulp krijgen. Pape onderzocht een groep die het i-Sleep & BioClock-programma volgde en vergeleek deze met een groep die alleen informatie kreeg over slapeloosheid en een slaapdagboek bijhield.

‘De verrassing was dat de slaap- en mentale gezondheidsklachten van studenten in beide groepen erg verminderden. We hadden verwacht dat de groep die het hele programma deed, veel meer zou verbeteren. Er was ook wel enig verschil, maar niet zo groot als verwacht. De studenten in de controlegroep waren wat actiever dan ingeschat en de studenten in de onderzoeksgroep juist wat minder.’

In tegenstelling tot het korte en toegankelijke programma van de controlegroep was dat voor de behandelingsgroep ‘misschien wat te overweldigend’,

vermoedt Pape. ‘Zij moesten allemaal opdrachten doen en kregen om hun ritme te veranderen slaaprescriptie. Dat is een harde reset. Je beperkt dan de tijd dat je in bed mag liggen. Je bouwt slaapdruk op, want het lukt je waarschijnlijk niet om direct in slaap te vallen. Je raakt in het begin steeds vermoeider, zodat je uiteindelijk in één keer doorslaapt. Vervolgens ga je dat zogenoemde slaapvenster uitbreiden. Het is een effectieve maar pittige aanpak: *no pain, no gain*. Veel studenten haken dan af.’

Uit het proefschrift blijkt dat een flink deel van de studenten al is geholpen met slechts het monitoren van slaap en aandacht geven aan het probleem. ‘Nog meer personaliseren van de aanpak zou best effectief kunnen zijn. Je kunt ook denken aan een model met verschillende stappen in behandelingsintensiteit. Eerst studenten een korte interventie aanbieden en dan bekijken of dat al genoeg is. Bij hardnekkigere gevallen ga je dan een stap verder.’

Het i-Sleep & BioClock-programma wordt aangeboden door het platform MoodLift: een samenwerkingsverband voor studentenwelzijn tussen verschillende universiteiten, dat vroeger Caring Universities heette. Leiden doet hier echter niet meer aan mee, terwijl studenten van instellingen die wel zijn aangesloten gratis gebruik kunnen maken van i-Sleep.

Volgens universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke heeft de universiteit gekozen voor een ander platform met ‘ongeveer dezelfde doelen en mogelijkheden’. Pape vindt het jammer dat Leidse studenten geen toegang meer hebben tot MoodLift. Leiden heeft namelijk samen met de Vrije Universiteit aan de basis gestaan van Caring Universities.

‘Veel mensen hebben zich jarenlang ingezet om een waardevol platform op te bouwen dat studenten ondersteuning biedt bij hun mentale gezondheid en welzijn.’

Laura Pape, *Burning the Midnight Oil, Evaluating Psychological Treatments for Insomnia and Circadian Misalignment in University Students*, promotie was op 15 oktober

Zo kun je beter (leren) slapen

Als je slaapproblemen wil aanpakken, helpt het al om ’s avonds te stoppen met steeds naar schermen te staren.

‘Veel licht in de avond vertraagt de biologische klok’, legt Laura Pape uit. ‘Door vlak voor het slapen op je telefoon zitten, schuift het slaapritme op; je voelt je steeds later pas moe. Als je veel aan je hoofd hebt, pak je haast automatisch je telefoon erbij om Instagram te checken. Het is voor veel mensen een soort coping-mechanisme om rustig te worden, maar het is slecht om in slaap te komen.’

‘Ik ben niet de grootste fan van apps die je slaap tracken. Ze zijn niet altijd even nauwkeurig als het gaat om het meten van slaapstadia. De trackers kunnen ook een nocebo-effect hebben: je smartwatch zegt dat je slecht geslapen hebt en dan ga je je ook slechter voelen. Een slaapdagboek bijhouden biedt beter inzicht.’ Ben je een avondmens? Juist dan is het belangrijk om in de ochtend daglicht op te zoeken. ‘Maak ’s morgens een wandelingetje, ook als het bewolkt is, een kwartier is al genoeg. Je moet je biologische klok vertellen dat het tijd is om wakker te worden. Zo versnelt je biologische klok zodat je eerder in de avond slaperig wordt.’

‘Verder is het heel belangrijk om elke dag te proberen op hetzelfde tijdstip naar bed te gaan en op te staan. Dat ritme opbouwen is natuurlijk zeer lastig, vooral voor studenten.’

Ook wellicht pittig om te vermijden: alcohol. ‘Drink niet direct voor het slapen gaan; je gaat misschien knock-out maar het verstoort de remslaap.’

Als je moeite hebt met inslapen, ontwikkel dan een avondritueel. ‘Doe dingen steeds in dezelfde volgorde: knip op tijd de hoofdverlichting uit, lees een half uur een boek, drink wat thee en ga vervolgens naar de badkamer. Als je ’s nachts wakker ligt, blijf dan niet in bed piekeren, maar sta dan op en ga ergens anders heen en luister naar een podcast of iets dergelijks. Pas als je dan weer moe wordt, ga je terug naar je bed.’

‘Het is belangrijk om het bed te zien als een plek om te slapen. Niet als een plek om te lezen, te studeren of te eten. Je gaat je bed dan associëren met wakker zijn, dat wil je juist voorkomen. Ook dit is voor studenten uiteraard best moeilijk uit te voeren, omdat ze vaker maar een kamer hebben waar alles gebeurt.’

We weten een heleboel nog níet

Etnograaf Jackie Ashkin ziet hoe beleidsmakers vaak meer duidelijkheid over de ‘grote ongrijpbare oceanen’ willen dan wetenschappers kunnen bieden. ‘Je zult meer keuzes moeten maken zonder precies de uitkomst te weten.’

‘Ik ben opgegroeid met water overal om me heen, op een eiland in Maleisië. Toen ik daar woonde zag ik de kust voor het huis van mijn moeder veranderen. Zeker de afgelopen vijftien jaar zijn ze veel bezig geweest met landwinning, en verandert het eiland zien-derogen. En ik vraag me dan af: was dit wat we voor ogen hadden? Snappen we wat we aan het doen zijn als we de kust op deze manier veranderen?’

‘Alle grote veranderingen die nu gaande zijn rondom zeespiegelstijging zijn niet alleen klimaatproblemen, maar ook zeer ingrijpende maatschappelijke uitdagingen. Zo kwam ik als sociale wetenschapper uit bij de zee: als etnograaf in de oceaanwetenschappen.’

‘Als wetenschapper krijg je de opdracht om oplossingen te vinden voor de samenleving, maar moet je ook werken in een heel uitdagend ecosysteem. Die werelden sluiten niet altijd op elkaar aan. De beleidswereld wil harde normen, maar als wetenschapper werk je met veel onzekerheden en data die moeilijk te verkrijgen is. ‘De kust is zowel nat als droog, zowel zoet als zout. Zeker in Nederland, waar de vloedlijn wel honderden meters kan verschuiven met de getijden, en waar je vanuit de zee soms meteen koeien op het land kan zien. Waar trek je dan de lijn waar “de kust” is? Ik zie het daarom meer als een soort tussenplek in plaats van als harde grens, een overgang waar verschillende gebieden zich mengen en overlappen.’

‘Het is helemaal geen strakke lijn, maar een vage grens, het is brak. Dat komt ook terug in het conceptuele deel van mijn proefschrift, je kunt het ook toepassen op de studie van de zee, in mijn proefschrift noem ik dat *brackish knowledge*.

‘Oceanografie is nog relatief jong, grootschalig onderzoek begon pas vanaf de Tweede Wereldoorlog. Het kwam oorspronkelijk voort uit militaire interesse. Voordat er computers waren probeerden mensen met de hand uit te rekenen hoe de zee zich zou gedragen. D-Day was een van de eerste keren toen bleek hoe belangrijk deze kennis kon zijn: oceanografische kennis werd toegepast om te berekenen wat het beste moment was voor de invasie van Normandië.

‘Onderzoek naar oceanen is altijd heel kleinschalig geweest omdat het simpelweg lastig en duur is om de zee op te gaan om bijvoorbeeld walvissen te vinden en te volgen. Ook de Nederlandse kust bestuderen kan lastig of gevaarlijk zijn. Soms moet je ver over glibberig wad lopen om iets te kunnen meten. En als je instrumenten neerzet moet je telkens terugkomen om die apparatuur schoon te maken: anders komt het helemaal onder zeewier en slib te zitten en krijg je echt geen goede data meer.

‘Sommige mensen denken misschien dat je met satellietgegevens een compleet beeld van de zee kan krijgen, maar die gaan maar een paar meter diep, de oceaan is daaronder nog onmetelijk groot. Dat is zo omvangrijk dat het onmogelijk is om precies te meten wat er gebeurt, daarom hebben we rekenmodellen nodig. Maar dat zijn per definitie simplificaties van de werkelijkheid waarin we keuzes maken over wat we wel en niet meenemen.

‘Berekeningen zoals die voor D-Day werden gebruikt kijken vooral naar fysische aspecten zoals stromingen en getijden. Dan zie je de zee als een soort levenloze ruimte en denk je niet na over ecologie. Maar als je factoren zoals levende wezens gaat toevoegen, wordt het al snel ingewikkeld. De ecologie van de zee verandert ook de chemische en fysische eigenschappen van het water.

‘Je moet altijd keuzes maken wat je wel en niet meeneemt, anders wordt het net als in het verhaal van Jorge Luis Borges, waar een keizerrijk een kaart laat maken die zo gedetailleerd is dat het net zo groot is als het keizerrijk zelf.

‘Wij maken modellen om de grote ongrijpbare oceaan te snappen, maar tegelijkertijd vormen de beperkingen van modellen ook ons beeld van de werkelijkheid en geven ze ons wellicht het idee dat we de wereld kunnen vormen hoe wij willen.

‘Beleidsmakers willen heel graag alles in nette categorieën opdelen, maar in de praktijk blijkt dat de werkelijkheid meer lijkt op een brak kustgebied, waar niets echt vaststaat of zeker is. Ik zou graag willen dat mensen zich meer openstellen voor die onzekerheid. We zullen meer keuzes moeten maken zonder precies te weten wat het resultaat zal zijn.’

Jackie Ashkin, *Brackish Knowledge: Materiality, Numerical Modelling, and the Politics of Knowing Coastal Futures*. Promotie was 20 oktober, 16:00 u

Oneindig diep en onvoorspelbaar

Op één dag promoveerden twee wetenschappers op onderzoek naar de zee. Milieuwetenschapper Haye Geukes bestudeert hoe natuur kan helpen bij het versterken van de kust. Etnograaf Jackie Ashkin ziet de oceanografie ook als maatschappelijk vraagstuk.

DOOR MARK REID

FOTO RISTO RAUNIO/SHUTTERSHOCK

Als wij niets doen, kiest het klimaat

Milieuwetenschapper Haye Geukes onderzocht hoe ecosystemen de kust kunnen beschermen. ‘Vroeger waren er veel oesterriffen in de Noordzee, die zouden we kunnen terughalen.’

‘*Nature-based solutions* zijn heel erg aan het opkomen in wetenschap en beleid. Het zijn methodes waarbij je meewerkt met de natuur, in plaats van er tegenin. Je kijkt of je het ecosysteem voor je kan laten werken zodat het zowel voordelen heeft voor mensen als voor de natuur.

‘Zandsuppleties vallen eronder: je legt het zand neer, en het waait mee met de wind het strand op, of het wordt door de zee meegenomen naar de juiste plek. Maar bijvoorbeeld ook mangrovebossen, koraalriffen, of oesterbanken zijn voorbeelden van *nature-based solutions* voor kustbescherming. Vroeger waren er veel oesterriffen in de Noordzee, die zouden we kunnen terughalen.

‘Als we in Nederland niks zouden doen aan de kust, zou al het zand langzaam wegstromen in zee. Je ziet bijvoorbeeld bij de Waddeneilanden zo’n natuurlijke beweging. Begin jaren negentig is besloten dat we de kustlijn van toen willen vasthouden, dus vullen we de stranden bij met zandsuppleties. We hebben mazzel dat er in de Noordzee genoeg ligt, maar je kunt alleen een bepaald type zand gebruiken, en daar is niet oneindig veel van. Dus we moeten heel slim nadenken over wanneer we wat toepassen.

‘Ik heb voor mijn proefschrift samen met onderzoekers van de TU Delft modellen ontwikkeld om zandsuppleties te onderzoeken bij verschillende mogelijke zeespiegelstijging- en erosiesnelheden. Die resultaten zijn heel positief. De komende decennia werken de zandsuppleties zelf onder de hoogst mogelijk zeespiegelstijgsnelheden nog heel goed.

‘Maar dat is alleen de fysieke kant van het verhaal, puur natuurkunde. De wereld is natuurlijk veel complexer en kent heel veel onzekerheid, maar we hebben nu een beginnetje. De ecologische kant is alweer een stapje moeilijker. En dan heb je ook nog hoe mensen daarop reageren en hoe dat weer invloed heeft op de kustbescherming.

‘Elke methode van kustbescherming heeft andere effecten, of je het nou hebt over *nature-based solutions* als zandsuppleties of het bouwen van betonnen dijken. Die keuze heeft effect op de natuur, de kust zelf en op de maatschappij: mensen gebruiken ook de duinen en het strand en hebben ook voorkeuren hoe ze die het liefste zien.

‘Vanwege klimaatverandering zullen veel omstandigheden in de toekomst heel anders zijn dan ze nu zijn: de zeespiegel is gestegen en het weer is anders. De fysieke en ecologische kant van de kust verandert, maar ook de samenleving en politieke voorkeuren.

‘Er zijn veel scenario’s om rekening mee te houden. De mogelijke zeespiegelstijging is veel hoger dan de waarschijnlijke waarden. In 2100 is de bovengrens 2,5 meter en in 2300 meer dan 17 meter. Hoewel die extremen minder waarschijnlijk zijn, moet ons kustbeleid ook met die scenario’s rekening houden. Net zoals je ook een gordel omdoet voordat je de snelweg oprijdt.

‘We moeten ons voorbereiden op onduidelijke toekomst. *Nature-based solutions* werken nu goed, maar we weten niet of dat ook geldt in een veranderd klimaat in de toekomst. Van dijken kun je beter voorspellen hoe ze reageren op een stijgende zeespiegel, maar ze hebben weer nadelen qua ecologie en recreatie. We hebben nu nog de luxe dat we kunnen kiezen. Het gaat nog wel even duren voordat de zeespiegel echt hard gaat stijgen.

‘Als we het heel belangrijk vinden dat een bepaald stukje land droog blijft, kan er heel veel. Maar dat gaat de samenleving steeds meer kosten. We kunnen ons beter afvragen hoeveel zeespiegelstijging we willen, in plaats van hoeveel we aankunnen. Wanneer wegen de kosten van kustbescherming niet meer op tegen de baten?

‘Persoonlijk denk ik dat we de komende tijd kunnen doorgaan met *nature-based solutions* omdat die het in de huidige omstandigheden goed doen, en ze zijn waardevol voor de natuur en veel mensen. Maar voor de lange termijn hebben we een plan nodig. Dat is aan de politiek en de samenleving. Als wij niet kiezen, kiest klimaatverandering voor ons.’

Haye Geukes, *Nature-based solutions for coastal climate change adaptation: Sand nourishment strategies in the Netherlands*. Promotie was 20 oktober, 14:30 u

Hij kent de hel uit zijn hoofd

In Italië moest vroeger iedereen passages uit *De goddelijke komedie* van buiten leren, vertelde Dante-expert Franco Nembrini vorige week bij een lezing die live werd geïllustreerd door een Marvel-tekenaar. 'Het heeft mijn leven veranderd.'

DOOR VINCENT DE GROOT
FOTO MARC DE HAAN

‘Sorry dat ik geen Nederlands of Engels spreek. Ik heb het nooit geleerd.’ Dante-kenner Franco Nembrini verontschuldigt zich in rap Italiaans aan het begin van zijn lezing over *De goddelijke komedie* (*La divina commedia*), het veertiende-eeuws gedicht van Dante Alighieri. Het vertelt het verhaal van Dante's reis door het hiernamaals, opgedeeld in drie delen: de hel, het vagevuur en het paradijs. Het wereldberoemde werk heeft sinds de middeleeuwen kunst in de breedste zin beïnvloed. Nembrini kijkt rond in het volle auditorium in de universiteitsbibliotheek. Een tolk, weggemoffeld in de hoek, verzorgt de simultaanvertaling. Gasten die het Italiaans niet machtig zijn kunnen zo alles volgen via een oortje. Naast Nembrini zit illustrator Gabriele Dell'Otto, bekend van covertekeningen van Spiderman en Batman voor Mar-

vel en DC Comics. Op een groot scherm is te volgen hoe hij ter plekke Dante tekent, op zwart papier. 'Op de middelbare school had ik een fantastische docent Italiaans, een jonge vrouw', begint Nembrini. 'Ze had de drie karakteristieken van een goede docent: een diepgaande liefde voor het lezen, voor je leerlingen en voor wat je doceert. Zij hield van literatuur en van Dante en wist dat te communiceren. In het eerste jaar lasen we het eerste deel *De hel*, daarna *Het vagevuur* en in het laatste jaar *Het paradijs*. 'Toen moest je nog stukken uit je hoofd leren. Daar ben ik dankbaar voor. Want als je dingen niet uit je hoofd leert, dan heb je niet geleerd. Dat is moeilijk uit te leggen aan de jeugd van tegenwoordig. Maar op een nacht heeft het mijn leven veranderd.' Terwijl achter hem het rode silhouet van Dante langzaam zichtbaar wordt op het scherm, memoreert Nembrini verder: 'Mijn vader was ziek en raakte zijn baan kwijt, dus ik moest werken om mijn gezin te helpen. Gedurende de zomer vierde ik geen vakantie maar werkte ik in een ander dorp. Ik logeerde bij de eigenaar van de zaak. Ik voelde me net als Dante in ballingschap.' Dante schreef *De goddelijke komedie* namelijk als balling. In zijn geboortestad Florence was een machtsstrijd gaande tussen twee families. Als zogeheten Witte Wolf werd hij verbannen door de Zwarte Welven, de rivaliserende partij die een staatsgreep had gepleegd. De jonge Nembrini moest tijdens zijn zomervakantie tot diep in de nacht overwerken. Het was zwaar en hij probeerde zijn ellende en verdriet te uiten in een brief. 'Maar

ik kon de woorden niet vinden om uit te leggen hoe ik me voelde. Op een gegeven moment stond ik met een zware kist in mijn handen en begon te huilen. Ik dacht terug aan wat ik geleerd heb en deed de belangrijkste ontdekking van mijn leven. Ik vond de woorden die ik zocht in drie regels van een dichter van zevenhonderd jaar geleden: Dante. 'Had ik maanden de tijd gehad om erover te kunnen denken, dan nog had ik geen betere woorden kunnen vinden om uit te leggen hoe mijn situatie toen was. Ik had het idee dat Dante over mij sprak, dat ik het onderwerp was van *De goddelijke komedie*.' Gestaat verschijnen er meer contouren op papier. 'Op onze scholen wordt verteld dat *De goddelijke komedie* over het hiernamaals gaat', aldus Nembrini. 'Hoe kunnen kinderen van dertien nou geïnteresseerd zijn in het hiernamaals? Ik vertel mijn leerlingen meteen dat het over de wereld gaat, gezien van het hiernamaals. Dante schrijft dat al zijn werk is geschreven om de mensen van onwetendheid naar tevredenheid te laten gaan.' De impact van Dantes werk is nog te altijd te merken, toont Nembrini. 'Een paar jaar geleden was er een nationale bijeenkomst van alle Italianen die heel *De goddelijke komedie* uit hun hoofd kennen, waaronder ook mensen die niet konden lezen en schrijven. Het is een nationale schat. Dante schreef dit boek voor het volk.' Als Nembrini is uitgesproken, draait hij zich naar de tekening van Dell'Otto. In een donker woud staat Dante, zijn kenmerkend rode kleed wappert onheilspellend. 'Hebben jullie ooit zo'n wonder gezien? Het is pure magie wat we hier hebben.'

Dreigen helpt: medezeggenschap krijgt langverwachte vertaalhulp

De medezeggenschapsraden krijgen eindelijk een vertaaltol: DeepL Voice Business. Dat was een wens van voornamelijk internationale raadsleden die moeite hebben om de vergaderingen te volgen.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Internationale raadsleden die de Nederlandse taal niet voldoende machtig zijn, hebben soms grote moeite de raadsvergaderingen te volgen. Sommige faculteitsraden bieden weliswaar een taalbuddy aan, die de uitgesproken tekst live vertaalt, maar hier zit altijd enige vertraging in. Bovendien hebben niet alle raden zulke buddy's. Faculteitsraden zouden weliswaar al de

beschikking hebben over vertaaltol DeepL, maar daarvan is volgens partij PhDoc maar één account per raad voorhanden. Het gevolg is dat vergaderingen regelmatig in zowel het Nederlands als het Engels plaatsvinden, waarbij op willekeurige momenten tussen beide talen wordt geschakeld en deelnemers zelf bepalen of ze in het Nederlands of Engels spreken. De bestuurstaal aan de Universiteit Leiden is echter nog altijd het Nederlands. Voor de universiteitsraad was de maat vol, begin oktober. Als raadsleden niet heel snel de beschikbaarheid zouden krijgen over een vertaalhulpmiddel, zouden ze voortaan bij alle onderwerpen tegenstemmen, dreigden ze. Die boodschap is aangekomen bij het college van bestuur. Maandag kondigde vicevoorzitter Timo Kos namelijk aan dat

de universiteit een betaald abonnement op DeepL Voice Business heeft aangeschaft voor alle medezeggenschapsorganen. Volgens universiteitswoordvoerder Mischa van Vlier is het aanschafproces net afgerond en komt het hulpmiddel 'op korte termijn' beschikbaar. De tol geeft een simultaanvertaling in tekst van Nederlands naar Engels, zodat anderstalige raadsleden beter kunnen deelnemen aan de vergaderingen die in het Nederlands plaatsvinden. Met de komst van deze tol komt in principe dan ook een eind aan de willekeurige wisselingen van beide talen in de vergaderingen. Tot deze tol beschikbaar is, geldt 'de huidige facilitering'. De huidige anderstalige leden van de universiteitsraad willen volgens Van Vlier geen gebruikmaken van een taalbuddy.

Een olifant op de tent

‘Om mijn rechtenstudie af te maken hoefde ik niet zo hard te werken’

Veertig tachtigers vierden zaterdag dat ze vijfenzestig jaar geleden lid werden van het Leidsch Studenten Corps. Hoe het er destijds aan toeging, is amper nog voor te stellen, zeggen ze herinneringen ophalend. 'Er werd wel erg gefeut, niet helemaal fris af en toe.'

TEKST EN FOTO'S LISA BOSCHUIZEN

‘Is er iets mis met jullie oren?’ roept een tachtigjarige. In de Oranjerie van de hortus botanicus probeert hij zijn rumoerige jaargenoten tot stilte te brengen. Veertig mannen die in 1961 lid werden van het Leidsch Studenten Corps – nu Minerva – zijn zaterdag bijeengekomen voor hun dertiende lustrum. Gehoorapparaten en wandelstokken verraden dat ze inmiddels op leeftijd zijn. Toch luisteren ze aandachtig naar elkaars powerpointpresentaties over hun leven na hun pensioen. Strak in pak stellen ze elkaar kritische vragen. Een enkeling maakt zelfs aantekeningen. Maarten Schutte vertelt hoe hij na zijn carrière als gynaecoloog professionals in de zorg ging opleiden. Maar 'op een gegeven moment moet je ook ophouden omdat je een oude lul bent'. Met de verhalen willen ze laten zien dat 'mensen van dik in de tachtig niet alleen maar aan het bridgen of golfen zijn', vertelt Rogier Chorus (83),

die de samenkomst dit jaar organiseert. Hij heeft zojuist verteld over zijn leven in Mechelen. Samen met zijn vrouw begon hij een bed & breakfast in een monumentaal pand, deed onderzoek naar de historie en ontwikkelde een stadstour over de geschiedenis van Mechelse gevels. Hij maakte in zijn verhaal echter een grote fout, laat een jaargenoot hem achteraf weten: hij noemde eerst zichzelf en toen pas zijn vrouw. Die 'Leidse bek' leerden ze bij het corps, vertelt Guus van Erp (84). Ze moesten 'logisch en analytisch kunnen denken' en verbaal net zo sterk zijn. Het lidmaatschap bij de vereniging ging niet enkel om kameraadschap en gezelligheid, maar ook om de vaardigheden die ze leerden, zoals welbespraaktheid. In hun eerste jaar moesten de mannen zich 'binnenvechten' op de sociëteit. 'Daar moesten we stoel lullen: na binnenkomst aan een ouderejaars uitleggen waarom jij op zijn stoel moest zitten', vertelt Eddy Bicker (83). 'Dat raak je nooit meer kwijt.' Zelfs na vijfenzestig jaar niet, dus. 'De band die is ontstaan in de studententijd blijft bestaan', zegt Frans van Wersch (83). 'Het was toen echt een elitaire club. Die sfeer is wel veranderd. Het is nu veel ruimer, dat is heel goed. De mannen en vrouwen zijn ook niet meer strikt gescheiden.' Hoe het er destijds aan toeging, is nu amper nog voor te stellen, zegt Van Erp. Dat begon al in de groentijd. 'Dat ging met kaalgeschoren hoofden en slaan.' De ontgroening ging gewoon door in het ziekenhuis, vertelt Bicker. Hij was met zijn hand in een kapot bierglas terechtgekomen. 'Met de auto van het bestuur werd ik naar het academisch ziekenhuis gebracht, waar de toenmalige slag van de Oude Vier van Njord de chef van de polikliniek was. Ik werd begroet met de woorden: "Wat kom je hier doen?" Uiteindelijk heeft hij me wel geholpen en het toch even gehecht.' De groentijd was een goede voorbereiding op de diensttijd, vinden beide mannen, al was de toelating tot het corps zwaarder. 'Er werd toch wel erg gefeut', zegt Van Erp. 'Niet helemaal fris af en toe, dacht ik. Dat gebeurde in dienst natuurlijk niet.'

Wat er nu achter de gesloten deuren van de sociëteit plaatsvindt, wordt lang niet altijd gedeeld met de buitenwereld. Maar over hoe het er vijfenzestig jaar geleden aan toe ging, doen de heren graag een boekje open. 'Het zijn verhalen waar je u tegen zegt', aldus Van Erp. Zo stond er bij hun inauguratie een olifant in de zaal. 'De club die dat had gedaan heette Dazernes', vertelt Bicker. 'Dat waren Indische jongens. Die dachten: we moeten een olifant hebben.' Van Erp: 'Ze hebben een goederenwagon geregeld, zo is die in Leiden aangekomen. Ze belden toen de politie en zeiden: "Er staat een olifant in de goederenwagon en die willen we naar de sociëteit, kan dat?" Aanvankelijk wees de politie het verzoek af, maar uiteindelijk zeiden ze dat ze voor deze keer de olifant naar de sociëteit zouden begeleiden.' 'Er gebeurden een hoop dingen die vandaag de dag niet meer zouden gebeuren', zegt Bicker. In 1963 wist hij met zijn vrienden de grote leestafel van de sociëteit op de Breestraat naar het Rapenburg te krijgen. Dat is in zijn herinnering één keer gelukt. Van Erp weet toe te voegen dat ze diezelfde tafel ooit hebben gebruikt om de laatste blauwe tram, die toen nog door Leiden reed, tegen te houden. 'Toen is die leestafel dwars over de Breestraat gezet', herinnert inmiddels ook Bicker zich. De studiedruk is met de jaren veranderd, zien Van Erp en Bicker. Van Erp studeerde rechten maar 'hoefde daar niet zo hard voor te werken om dat af te maken'. De competitieve arbeidsmarkt is voor het gezelschap reden om een bijdrage van tienduizend euro te schenken aan het Leidse Scriptieprijs Fonds, zegt Chorus bij de overhandiging van de cheque aan oud-rector magnificus Carel Stolk. 'Het fonds is ooit opgezet door de lichter vier jaar boven ons en toen het bijna leeg was, hebben wij het overgenomen', vertelt Chorus. Nu beheert het Leids Universiteits Fonds (LUF) het potje, dat het prijzengeld vormt voor de Leidse scriptieprijs. 'Op deze manier kunnen we iets terug doen voor de studenten van nu.'

Aan hersenen is te zien of mensen meerdere gevarieerde talen spreken, ontdekte linguïst en neurowetenschapper Olga Kepinska, die binnenkort foetussen gaat onderzoeken. ‘Je ziet een afdruk van wie we zijn.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Met 58 letters is Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwllllantysiliogogogoch, in het noorden van Wales, de langste plaatsnaam in het Verenigd Koninkrijk en een van de langste ter wereld

Taal is de toegangspoort

Ik heb het altijd ontzettend leuk gevonden om talen te leren’, vertelt linguïst en neurowetenschapper Olga Kepinska van de Universiteit van Marseille. ‘Je kunt door taal nieuwe mensen en culturen ontdekken zonder dat je daarvoor je huis hoeft te verlaten. Je stapst als het ware uit je eigen bubbel. Dat heeft me altijd gefascineerd.’ Zelf heeft Kepinska wat ze in het Nederlands ‘een talenknobbel’ noemt. Haar moedertaal is Pools, ze spreekt vloeiend Engels, op school leerde ze Duits en Spaans en in Polen begon ze aan Nederlands. Inmiddels woont ze in Frankrijk en spreekt ze dagelijks Frans. Ook volgde ze ooit lessen Portugees. Op 29 oktober geeft ze in het Lipsius een lezing over hoe meertaligheid het brein vormt. Hoeveel talen ze precies spreekt? ‘Dat hangt ervan af hoe je telt. Er zit nogal een verschil tussen de talen die ik ken. Portugees heb ik bijvoorbeeld maar een jaar gestudeerd, zo’n tien of vijftien jaar geleden. Dat kun je moeilijk op hetzelfde niveau zetten als mijn Engels.’ Dat onderscheid is ook belangrijk in haar onderzoek. Wie meertaligheid wil onderzoeken, kan niet simpelweg alle talen turven die iemand ooit heeft geleerd. ‘Dan mis je dat onze ervaring met iedere taal anders is.’ Bovendien maakt het uit hoe sterk die talen van elkaar verschillen. ‘Nederlands en Engels lijken behoorlijk op elkaar. Ze komen uit dezelfde taalfamilie, de woordenschat overlapt voor een groot deel en ook de klanken en grammatica vertonen overeenkomsten. Dat is heel anders als je bijvoorbeeld Nederlands en Mandarijn spreekt.’ Kepinska ontwikkelde daarom een methode die deze onderling taalkundige verschillen bepaalt. Daarmee onderzocht ze vervolgens wat meertaligheid doet met de werking en structuur van het brein. Voor een van haar studies vergeleek ze hersenscans van personen die slechts één taal spraken met die van mensen die er zeven kenden. Daarbij zoomde ze in op de auditieve cortex,

een klein hersengebied dat geluid verwerkt. ‘Het is ongeveer zo groot als het bovenste kootje van mijn pink. Maar alles wat je hoort, komt daarlangs: niet alleen taal, maar ook de auto’s die voorbijrijden.’ Hoe dat gebied eruit ziet, verschilt per persoon. ‘De anatomie ervan blijkt verband te houden met aanleg en ervaring. Zo hebben mensen met uitzonderlijk muzikaal talent echt een bijzondere auditieve cortex. Sommige neurowetenschappers kunnen bij professionele musici met het blote oog zien of een brein van een musicus is. In dat gebied zie je als het ware een afdruk van wie we zijn en wat we in ons leven doen.’ Zo’n afdruk vond Kepinska ook bij meertaligen. Hoe meer talen iemand sprak en hoe sterker de klanken daarvan verschillen, hoe dunner een deel van de auditieve cortex is. ‘Als je zeven talen spreekt, groeit er natuurlijk niet ineens een extra hersenwinding bij, net zoals een musicus ook geen derde oor krijgt. Het verschil zit in de dikte van de hersenschors.’ Maar daarmee is nog niet gezegd dat meertaligheid die verschillen ook veroorzaakt. Het zou ook kunnen dat mensen met bepaalde hersenkenmerken simpelweg makkelijker talen leren. ‘We kunnen niet met zekerheid over causaliteit spreken. We hebben mensen op één moment onderzocht en kunnen dus alleen verbanden aantonen.’ Opvallend was wel dat zodra Kepinska meenam hoe sterk de klanken van iemands talen van elkaar verschilden, het verband met de dikte van de hersenschors sterker werd. ‘Dat is voor ons een aanwijzing dat de ervaring met verschillende talen daadwerkelijk een rol speelt.’ Dat sommigen meer aanleg hebben voor talen dan anderen, staat voor Kepinska overigens wel vast. Tijdens haar promotieonderzoek in Leiden liet ze proefpersonen in een hersenscanner een compleet nieuwe, kunstmatige taal leren. Daarbij vergeleek ze gemiddelde taalvaarders met mensen met een uitzonderlijk grote talenkobbel. ‘Bij die laatste groep zagen we andere hersenactiviteit, vooral in de rechterhelft. Dat vond ik heel interessant, omdat we taalver-

werking normaal gesproken vooral met de linkerhersen helft associëren.’ Tijdens het proces lijkt de rechterhelft bij goede taalvaarders bij te springen. ‘En als de kennis eenmaal is verworven, nestelt die zich als het ware in de gespecialiseerde taalgebieden in de linkerhersen helft.’ Om beter te kunnen achterhalen wat oorzaak en gevolg is, wil Kepinska foetussen onderzoeken. In Marseille gaat ze vrouwen tijdens hun zwangerschap twee keer met MRI onderzoeken. Tegelijkertijd brengt ze in kaart welke talen de moeder spreekt en hoeveel verschillende klanken de foetus daarmee te horen krijgt. ‘We willen de effecten van meertaligheid zo vroeg mogelijk in het brein bekijken. In het derde trimester kunnen ze al horen. Er is al onderzoek dat laat zien dat bepaalde onderdelen van spraak, zoals de melodie en het ritme, hen daadwerkelijk voorbereiden op het leren van taal later. De grote vraag is: wat doen ze met de informatie die ze horen? Vormt die hun brein of maakt het eigenlijk niet zoveel uit?’ Eenmaal geboren zijn baby’s ontzettend druk met het oppikken van regelmatigheden in hun omgeving. ‘Ze bouwen dan al de eerste vaardigheden op om spraak waar te nemen door woorden uit de spraakstroom te halen en verschillende spraakklanken van elkaar te onderscheiden. Een van onze hypothesen is dat een grote diversiteit aan klanken in de omgeving van de foetus er misschien voor zorgt dat kinderen later beter worden in het leren van taal.’ Daarmee hoopt Kepinska niet alleen meer te weten te komen over hoe we talen leren, maar kan meertaligheid ook aantonen hoe flexibel het menselijk brein überhaupt is. ‘Taal is een toegangspoort tot andere mensen, maar ook tot het brein. Het geeft ons een inkijkje in wat ons menselijk maakt.’

Olga Kepinska, *How does multilingualism shape the brain?* Lipsius, 0.05, donderdag 29 oktober 16:00 u

‘De grote vraag is: wat doen foetussen met geluid: vormt dat hun brein al?’

Thomas Erdbrink: ‘Ik weet echt wel of ik in de gaten word gehouden’

Na alle lof voor zijn journalistiek uit Iran en Afghanistan kreeg Thomas Erdbrink felle kritiek op *Onze Man Bij De Vijand*, zijn serie over Rusland. Bij College Tour, de podcast verdedigde hij zich tegen het verwijt van naïviteit.

DOOR NATHANAËL POST
FOTO SUZANNE RODENBURG

Al jaren staat hij bekend als *Onze Man In Teheran*, maar hij is ook gewoon een Leidenaar met een grote liefde voor *dwrie oktowber*. Als Thomas Erdbrink echt moet kiezen, vertelt hij tijdens de opnames van College Tour, de podcast, dan kiest hij voor de stad waar zijn vrouw Newsha Tavakolian het liefste is, dat is Teheran. Zijn journalistieke carrière begon in Leiden. Als jonge journalist bij het *Leidsch Dagblad* maakte hij al snel naam bij het stadsbestuur door zijn slimmigheidjes. Zo werkte hij in de avonden in een bar waar de raadsleden en wethouders zich tegoede deden aan de nodige alcoholische versnaperingen, onder wie ook Alexander Pechtold, destijds de wethouder Grote Stedenbeleid. Erdbrink wist dat de wethouder een decibelennorm wilde invoeren, zodat luidruchtige

feestjes konden worden aangepakt. ‘Toen heb ik hem in de kroeg gevraagd hoe dit dan zat met drie oktober. De volgende dag ben ik langsgesegaan bij de lokale brasband met het verzoek om een rondje door de stad te maken, zodat ik met mijn eigen decibellenmeter kon meten hoeveel geluid dit produceerde. Dit ging ver over de decibellennorm heen.’ Kort daarop verdween de decibellennorm van het toneel. In 2001 verhuisde hij naar Iran om daar definitief te blijven nadat hij Tavakolian daar had leren kennen en met haar trouwde. Hij werd correspondent voor grote media als *The New York Times* en *CNN*, maar ook voor Nederlandse media. Hij woont nog steeds in Teheran. Hoewel hij en zijn familie enorm schrokken toen de Amerikaanse president Donald Trump dreigde dat hij ‘de hele Iraanse beschaving weg te vagen’, kwam al snel zijn nuchterheid weer boven. ‘Trump breekt heel vaak zijn woord, dus zo’n vaart zal het wel niet lopen. Bijna elke oorlog eindigt na korte of lange tijd door onderhandelingen, zo zal dat ook ongetwijfeld bij dit conflict gebeuren.’ Na alle lof voor zijn series *Onze Man In Teheran* en *Onze Man bij de Taliban* stuitte zijn nieuwste serie *Onze Man Bij De Vijand* op felle kritiek. In deze vierdelige reeks gaat Erdbrink naar eigen zeggen in gesprek met de gewone Rus en bezoekt hij onder meer de veroverde stad Mariëpol. Vooral de scènes in die stad leverden Erdbrink veel commentaar op. Schrijver en columnist Tommy Wieringa verweet hem in de Russische val van desinformatie te zijn getrap.

‘Ik zie in het commentaar van Wieringa een heel betrokken groep mensen die zich grote zorgen maakt over Rusland en zo erg betrokken is bij Oekraïne dat ze niet meer weten wie hun vijand is’, aldus Erdbrink. Hij blijft ervan overtuigd dat zijn team door de Russische overheid geen strobreed in de weg is gelegd. ‘Het was voor ons veel fijner geweest als we in die vier keer dat we er waren toch een keer lastig waren gevallen of in elkaar waren geslagen of dat onze *harddisks* waren gestolen, maar als journalist moet je ook eerlijk zijn.’ Als ook presentator Twan Huys en een student uit de zaal hem naïviteit verwijten, bijt Erdbrink van zich af: ‘Ik denk echt wel dat ik weet wanneer ik in de gaten gehouden word.’

College Tour, de podcast

Het is het derde seizoen dat de Universiteit Leiden College Tour, de podcast presenteert. Dit wordt gemaakt door masterstudenten Journalistiek en Nieuwe Media onder toezicht oog van Twan Huys. De komende weken schrijven de studenten over hun spraakmakende gasten in *Mare*. Nieuwsgierig geworden? Kom naar de opnames in het Lipsius, of beluister de podcast online. De volgende opname is op 16 november met Danny Ghosen. Daarna zijn ook Floortje Dessing, Arjen Lubach en Beatrice de Graaf nog te gast.

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk 1/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijftig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071 – 527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter [@weekbladmare](https://twitter.com/weekbladmare)
Mastodon [@weekbladmare](https://mastodon.online/@weekbladmare)
Bluesky [@mareonline](https://bsky.net/profile/mareonline)
Instagram [@weekbladmare](https://www.instagram.com/weekbladmare)
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 3.000

Hoofredactie:
Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:
Vincent Bongers
v.bongers@mare.leidenuniv.nl
Marcieëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Vincent de Groot (stagiair)
Eline Dirven (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Carmen Brouwer | Tirza de Graaf | Lorenzo Gerritsen | Valérie Krah | Henrik Laban | Marieke Noltén | Giselle Maria Timmers | Renske Veldman

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, Joostmarcellis.nl

Fotografie:
Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties:
Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk:
Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

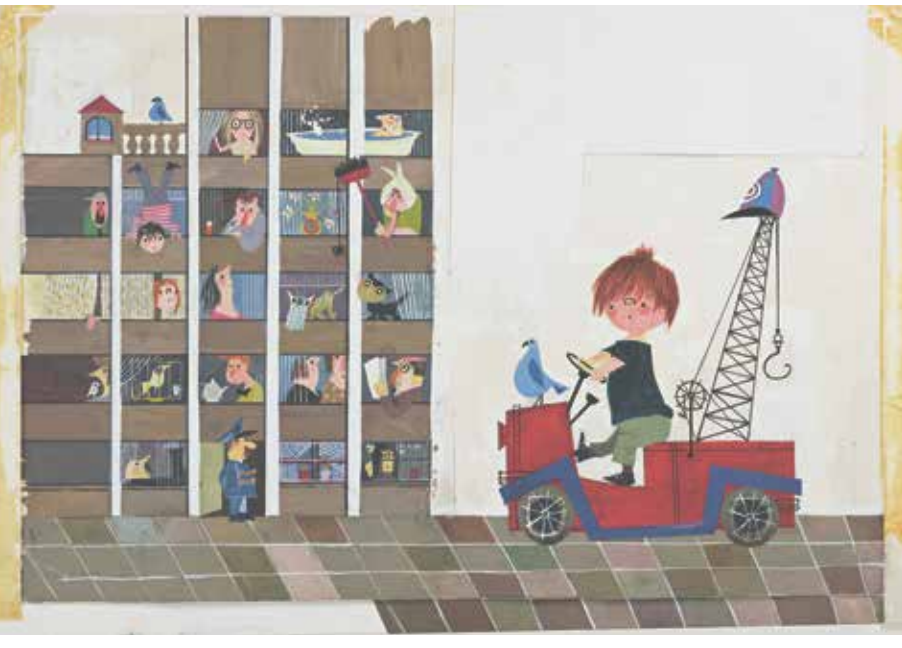
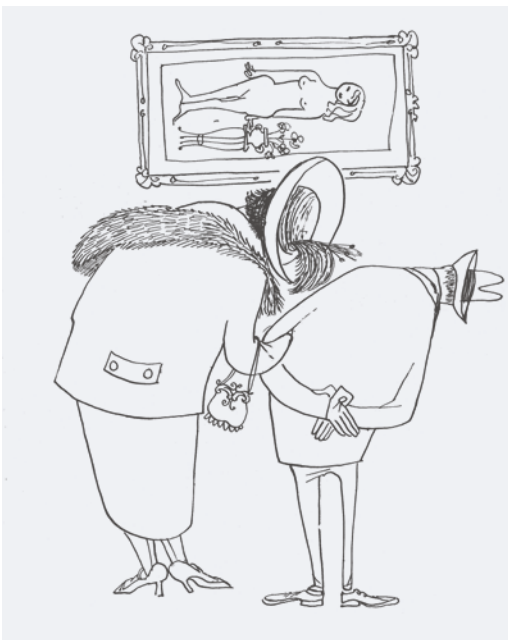
Advertenties: Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023 – 571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:
Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

@WeekbladMare

CULTUUR

Het liefst zat Fiep te tekenen

Vijftig jaar lang maakte Fiep Westendorp minstens twee tekeningen per dag. De illustrator van *Jip en Janneke* leidde een teruggetrokken leven, schrijven haar biografen: ‘In stilte, als een monnik in een kloostercel.’

Een oude visser zit voorovergebogen tussen het riet. Het regent dat het giet, en de man kijkt somber voor zich uit. Hij heeft een donkerbruine jas aan, een zwarte hoed op, en de hele omgeving is grijs. Van al haar werk was deze illustratie, uit de kinderboekklassieker *Pluk van de Petteflet*, de favoriet van Fiep Westendorp. ‘Hij is zó treurig’, zei ze er zelf over. Westendorp, bekend van onder andere *Jip en Janneke* en *Otje*, was gesloten over zichzelf. In 2003, een jaar voor haar dood, liet ze zich interviewen voor een documentaire. Op de vraag waarom ze uit haar enorme portfoliо uitgerekend de sombere visser koos, antwoordde ze, olijk in de camera kijkend: ‘Ik was zelf niet zo’n heel vrolijk mens hoor.’ Het typeert de illustrator, vindt Annette Portegies, auteur en uitgever bij Querido Facto. Ze schreef samen met Gioia Smid het boek *FIEP – Leven en werk van Fiep Westendorp* en geeft vandaag een lezing over de kunstenaress. ‘Ze komt uit een tijd dat er verwacht werd dat vrouwen in een stramien meeliepen en thuis voor de kinderen zorgden. Fiep deed dat niet: ze leefde haar leven zoals ze dat het liefst wilde doen.’ Fiep Westendorp werd op 17 december 1916 geboren in Zaltbommel. Ze was een intelligent meisje, en haalde goede cijfers op school. Al snel ontdekte haar moeder het creatieve talent van haar dochter. Uren kon de vijfjarige Fiep over een papier gebogen zitten, om de beweging van een schaatsend poppetje goed in beeld te brengen. Het tekenen bood een uitvlucht voor Fiep die al vanaf heel jonge leeftijd leed aan ernstige paniekaanvallen. Ze kreeg al als klein kind medicatie om te kunnen slapen. Als kleuter bleef ze vanwege haar angsten maanden thuis van school. Haar vader, die onderwijzer was, gaf haar thuis les. Verder tekende ze veel. Des te opvallender is dat de teruggetrokken Westendorp wel alles op alles zette om naar de kunstacademie te mogen. Ze begon, als enige vrouw in haar jaar, aan de Koninklijke School voor Kunst, Techniek en

Ambacht (KTA), en studeerde daarna aan de Academie in Rotterdam. Na de Tweede Wereldoorlog verhuisde Westendorp naar Amsterdam, waar ze onder andere voor *Vrij Nederland* en *Het Parool* illustraties maakte. ‘Ze vond het vreselijk bij *Vrij Nederland*’, zegt Portegies. ‘Voor het eerst moest ze zware politieke en maatschappelijke artikelen illustreren. Er was haar op het hart gedrukt dat ze niet te veel grapjes mocht maken, want dat zou daar niet worden getolereerd. Doodongelukkig werd ze ervan: ze zat soms huilend achter de tekentafel.’ ‘Tot de hoofdredacteur tegen haar zei: maar luister eens, juist bij heel zware artikelen kan het geen kwaad als je tekeningen maakt die net wat lichter van toets zijn, want dan gaan mensen ze eerder lezen.’ Die insteek bleek ook cruciaal bij *Het Parool*, waar ze tekende voor de vrouwenpagina. Daar stonden al in de jaren vijftig stukken die pleitten voor het belang van economische onafhankelijkheid voor vrouwen, en de mogelijkheid voor vrouwen om een opleiding te volgen. ‘Nog voor de tweede feministische golf stonden op die pagina naast luchtige rubriekjes ook serieuze feministische stukken. Fiep maakte hier relativerende illustraties bij, waardoor ze beter werden gelezen.’ Westendorps oeuvre is enorm: tijdens haar carrière van ongeveer een halve eeuw, maakte ze gemiddeld twee tekeningen per dag, weekenden en ziekdagen niet meegerekend. Anders ligt het gemiddelde nog hoger, berekende Portegies voor het boek. ‘Omdat Fiep als freelancer werkte, had ze al snel in de gaten dat ze zuinig moest zijn op haar tekeningen, want die kon ze hergebruiken in boeken. Ze moest bijvoorbeeld wekelijks tekeningen aanleveren bij *Het Parool*, en het werk dat ze de week daarvoor had gemaakt, nam ze dan weer mee terug. Daardoor lag haar hele huis vol met tekeningen. Ze zijn zelfs teruggevonden in de badkamerkastjes.’ Bij *Het Parool* ontmoette ze Annie M.G. Schmidt, die werkte op de documentatieafdeling. Ze vonden elkaar in

hun gevoel voor humor, ‘een beetje vals’, en in de manier waarop ze naar de wereld keken, ‘dat week een beetje af van het gebruikelijke’. Het leidde tot een succesvolle samenwerking en levenslange vriendschap. De twee publiceerden samen onder meer *Jip en Janneke*, *Pluk van de Petteflet*, *Flodderdje* en *Otje*. ‘De combinatie van de vrouwen was ideaal: Westendorp hield zich liever op de achtergrond, Schmidt vond het juist wel leuk om in de publiciteit te treden.’ Want hoewel Westendorp tijdens haar studie en haar werk een brede vriendenkring om zich heen had verzameld – ‘vooral noodgedwongen, ze had als freelancer de connecties nodig’ – bracht ze nog steeds het liefst haar tijd in haar eentje door. ‘Liefst zat ze twaalf uur per dag in stilte te tekenen, als een monnik in een kloostercel’, schrijven Portegies en Smid. ‘Ook kan niemand beweren dat ze raadselachtig en ongrijpbaar was, want juist in veel van haar tekeningen sprak ze zich uit. Zo liet ze zien wie ze was en waar ze voor stond.’ Dat ze het bekendst is geworden met haar kindertekeningen, komt ‘door de gouden combinatie ‘Annie en Fiep’ maar ook door de tijdsloosheid van de illustraties, zegt Portegies. ‘Iedere generatie kan zichzelf erin herkennen. En de tekeningen hebben iets guitigs: het kapsel van de Stampertjes, dat haar dat zo recht op staat? Dat is gebaseerd op het haar van haar vader, dat heeft ze gewoon nagetekend. Zij en haar moeder hadden wipneuzen, die ook vaak terugkeren. In haar huis in Amsterdam zat Fiep altijd op van die onhandige gietijzers stoeltjes te tekenen. Als je erop gaat letten, zie je die meubels ook in veel van haar tekeningen terug.’ Westendorp overleed in 2004, was nooit getrouwd en had geen kinderen. Wel had ze een levenspartner: Margot Rehfish. ‘Dit was bekend onder hun vriendenkring en familie. De twee zijn ook samen met Annie M.G. Schmidt en haar man op vakantie geweest, maar Fiep nam haar nooit mee naar uitgeverijborrels of het Boekenbal.’

‘Soms zat ze huilend achter de tekentafel’

Rehfish omringde zich met dieren, en in Westendorps illustraties kwamen steeds meer beesten voor. ‘Ook van die anti-autoritaire, zoals vogels die op de gekste plekken gaan zitten of ezels die in huis wonen. Dat is heel duidelijk geïnspireerd op dat leven dat ze had met Margot. Margot had zelfs een dwergzel die achter de bank sloep.’ Of het een romantische relatie was, is niet met zekerheid te zeggen. ‘Naar de media liet Westendorp zich er niet over uit. ‘Wat interesseert het mensen nou hoe ik de spinazie klaarmaak?’, zei ze dan. ‘Maar de feiten zijn dat ze veertig jaar lang ieder weekend samen doorbrachten in Margots villa in Laren en dat Fiep doorde weeks in Margots Amsterdamse huis woonde. Ze gingen altijd samen op vakantie en ze liggen samen in één graf begraven. Het grafmonument staat op pootjes. Bewust, zodat de egels en hazen eronder kunnen schuilen als het regent.’

Annette Portegies en Gioia Smid, *FIEP – Leven en werk van Fiep Westendorp*. Querido Facto, 352 pgs., € 49,99
FIEP – Leven en werk van Fiep Westendorp. Letter en Geest-lezing door Annette Portegies, Lipsius 005, 29 oktober, 20.00 u (online via livestream)

‘Ik kan écht iets voor ouderen betekenen’

DOOR VINCENT DE GROOT
FOTO MARC DE HAAN

Je maakt schoon bij hulpbehoevenden en ouderen. Hoe gaat dat?

‘Meestal moet ik gewoon stofzuigen, dweilen, stoffen en de badkamer, keuken en wc schoonmaken. Daarnaast heb ik ook taken die ik af en toe doe, bijvoorbeeld de ramen zemen of de keukenkastjes poetsen. Als iemand meer hulp nodig heeft, moet je ook wassen, de was ophangen en strijken. ‘Ik vind het werk heel leuk. Zeker als ik merk: ik beteken écht iets voor deze persoon. Dan heb ik bij wijze van spreken alleen het toilet gedaan en dan zeggen ze: o je hebt zo hard gewerkt, ga maar even een kopje thee drinken. ‘Vaak drinken we thee tussendoor. Het

zijn soms mensen die wat eenzamer zijn. Dan besef ik dat ik waarschijnlijk het enige contact ben dat ze hebben in de week. Zij vinden het leuk om te vertellen.’

Werk je altijd bij dezelfde mensen?

‘Op maandag en donderdag heb ik vaste cliënten. Daarnaast werk ik soms tussendoor, want het is heel flexibel en dan kom ik wel bij onbekenden. Dat is wel gek. Je moet wennen aan hoe het huis is en waar alles staat. Maar ze vinden het echt leuk dat je komt en leggen graag dingen aan je uit. ‘Als ik bij iemand één keer ben, dan voer ik het standaardgesprekje: “Oh, wat stu-

deer je?” Ze zijn geïnteresseerd en vinden het vet dat ik psychologie studeer, want dat klinkt heel moeilijk maar dat valt allemaal wel mee.

‘Het zijn vaak reislustige ouderen. Ze vertellen waar ze allemaal zijn geweest. Ik was een keer bij een mevrouw die Poetin had ontmoet. Zij was sowieso bijzonder. Op haar vijftennegentigste ging ze alle banken opzij duwen zodat ik daaronder kon stofzuigen. Die vrouw was zo sterk.’

Maak je soms schrijnende situaties mee?

‘Ik vind het moeilijk als ouderen gaan huilen omdat iemand is overleden, bijvoorbeeld hun echtgenoot. Als ik daar ben, drinken we een kopje thee en beginnen ze te huilen en zeggen ze vaak: ‘Ik wil heel graag dat je hier vast komt werken.’ Dan zijn het helaas uren die ik niet kan en dat vind ik jammer. ‘Je hebt ook hoarders en verzamelaars. Hun huis staat helemaal vol met spullen. Veel oude mensen hebben ook van die porseleinen poppen en dat vind ik eng. Die durf ik niet te verplaatsen.’

Heb je al eens meegemaakt dat een cliënt is overleden?

‘Gelukkig nog niet. Maar we hebben daar binnen werk regels voor. Als iemand niet opendoet, moet je wachten. Soms lopen ze sloom, maar na zoveel minuten kan het zijn dat diegene blijkt te zijn overleden. Ik zou het heel erg vinden als ik ergens aanbel en er doet niemand open.’

COLUMN | GISELLE MARIA TIMMERS

Op de universiteit moet ik mezelf naar binnen duwen

De deuren in de universiteit zijn zo zwaar, dat wanneer ik schoenen draag zonder profiel, ik wegglijd. Ik moet mijn hele gewicht gebruiken om ze open te krijgen. Als ik dan duw, glijden mijn voeten weg tot ik diagonaal tegen de deur leun, die dan eindelijk meegeeft. Ik heb twee tussenuren en studeer in P.J. Veth, waar ik uitzicht heb op de dagjesmensen in de hortus. Zij verschijnen eerst een voor een op het balkon dat uit de kas steekt als een duikplank. Even later zie ik ze de buitentuin in druppelen. Het zijn vaak twee vriendinnen met grijs haar of gezinnen met een kind dat alles filmt. Ik stop de korte verhalen die ik moet

lezen terug in mijn tas en duw mezelf een weg naar buiten. Ik loop naar de markt voordat ik weer terug moet naar de universiteit voor mijn volgende werkcollege. Mijn oma drukt me regelmatig op het hart om meer vette vis te eten omdat je daar slim van wordt, dus koop ik een broodje haring. Als ik uitgegeten ben, blijf ik zitten op het trapje, op de brug tegenover het stadhuis. Het carillon speelt een lied dat ik herken, maar niet kan plaatsen. Het enige waar het me aan doet denken is ‘My Way’ van Olivia Rodrigo, maar dat is het zeker niet. Het frustreert me, want bij elk refrein ligt het weer op het puntje van mijn tong. Degene die het speelt, hapert soms, alsof ze het lied nog niet goed in de vingers heeft. Of vuisten eigenlijk, want zo bespeel je een carillon. Ik loop naar Lipsius en neem de zij-ingang met de langzame automatische schuifdeur. Die gaat niet open voor de vrouw voor mij, maar wel als er een lange man naast haar komt staan.

Het is nog te vroeg voor mijn werkcollege en ik ga via de achteruitgang van Lipsius op een steiger zitten om mijn leeswerk af te maken. Ik kijk naar de toeristen die voorbijkomen in bootjes met een gids die hen wijst op de studenten op de kade. In tegenstelling tot de dagjesmensen in de hortus lijken dit vaker buitenlandse stellen. Ze kijken naar ons alsof ze zich proberen voor te stellen hoe het zou zijn om hier te studeren. Hoe is het om die vrouw met dat boek en die rode jurk te zijn? Om jong te zijn en toegang te hebben tot al deze gebouwen. Terug in Lipsius neem ik de lift. Als de deur openschuift, valt er een paneel uit het mechaniek. Het lijkt op een isolatielaag die los is geraakt, half naar buiten hangt en wanneer de deur dichtgaat terug op zijn plek wordt geduwd. Op de tweede verdieping zie ik het verborgen paneel opnieuw tevoorschijn komen. Ik loop naar mijn les en ga aan de deurklink hangen om naar binnen te kunnen.

‘De schuifdeur gaat niet open voor de vrouw voor mij, wel voor de lange man naast haar’

Giselle Maria Timmers studeert literatuurwetenschap